

Nurmatova Munixon Mashrabovna

Farg'ona Davlat Universiteti

Ingliz tili kafedrası katta o'qituvchisi

Tillavoldiyev Rustamjon Xolmatjon o'g'li

Farg'ona Davlat Universiteti Lingvistika ingliz tili yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. *Til yordamida bilish lingvistik belgi orqali amalga oshiriladi, uning ma'nosida ob'ektning yig'indisi ijtimoiy amaliyot bilan aniqlangan xususiyatlari mustahkamlanadi. Demak, ma'lum bir til to'plangan bilimlarni maxsus belgi shaklida ifodalash uchun xizmat qiladi. Tilning kognitiv funksiyasini uning vakili funksiyasidan ajratib bo'lmaydi, bu tilning boshqa semiotik tizimlardan asosiy farqidir. Shaxs tomonidan idrok etilgan va o'ziga xos tarzda idrok etilgan tajribaning lingvistik belgisi shaklida fiksatsiya yoki kodlash ma'lumotni bir tashuvchidan ikkinchisiga o'tkazish va uni vaqt va makonda saqlash imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *lingvistik belgi, ijtimoiy amaliyot, kognitiv funksiyasi, til vositalari, axborot modeli, axborot tasviri, mediator.*

KIRISH

Til - bu vosita bo'lib, uning yordamida yangi tushunchalar shakllanadi, ular asosan insonning fikrlash tarzini belgilaydi. Muayyan til vositalarini tanlash voqelikni idrok etish va takrorlash jarayoniga ta'sir qiladi. Til yordamida amalga oshiriladigan bilish atrofdagi voqelikning yaxlit, mazmunli talqini bo'lgan dunyo rasmini yaratishga yordam beradi. Bu inson ongida voqelikning maxsus kontseptual va axborot modelini qurish jarayoni, idrok etishning "oddiy" usullariga (ko'rish, eshitish, hidlash) asoslangan dunyodagi insonning jismoniy va ma'naviy yo'nalishini kengaytirish jarayonidir.

Muayyan tillar - ma'lum bir belgilar tizimida ifodalangan, madaniy va tarixiy aks ettirishning o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadigan va insonning kognitiv faoliyatining asosiy shakllaridan biri bo'lgan ma'lumot yozuvining bir turi. Bu manoda mano bilish vositasining tarixiy jihatdan qotib qolgan vazifasini oladi.

ASOSIY QISM

Zamonaviy tadqiqotlar nuqtai nazaridan, bilim insonning tashqi dunyo bilan o'zaro ta'sirida axborotni qayta ishlash natijasida ta'sir qiluvchi kognitiv shakllanishlar deb hisoblanadi.

Bilimlar inson xotirasida tushunchalar shaklida saqlanadi. Tushunchalar tufayli ob'ektlar yoki hodisalarning ma'lum bir sinfini ularning o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra umumlashtirish (va aqliy tanlash) amalga oshiriladi, bu esa odamga atrofdagi haqiqatda harakat qilish imkonini beradi. Agar ijtimoiy tajriba yoki jamoatchilik ongiga "ijtimoiy

xotira” sifatida baho berilsa, tushunchalar bu xotirada muayyan tilga xos bolgan ijtimoiy yoki ommaviy bilimlarni toplaydigan asosiy birliklardir.

Tilsiz jamiyat, jamiyatsiz til ham bolmaydi, deganlarida, avvalo, tilni individual va ijtimoiy ongning mavjudlik shakli, yani inson hayotining alohida sohasi sifatida nazarda tutadilar. lingvistik mavjudlik deyiladi.

Gegel talqiniga ko'ra, ong - so'z orqali sub'ektni tabiiy muhitdan unga munosabat o'rnatish orqali ajratishning maxsus shaklidir. Ushbu g'oyaning davomi va rivojlanishini L.S. Vygotskiyning mahalliy psixologik maktabiga xos xususiyat deb hisoblash mumkin.

Shu manoda, muayyan til o'ziga xos rivojlanish dinamikasiga ega bolgan avtonom, oziga yonaltirilgan va oz-ozini tashkil etuvchi ijtimoiy tizimdir². Umumiy ijtimoiy-tarixiy o'tmish tufayli ma'lum bir ijtimoiy tizimning barcha a'zolari voqelikning umumiy modelini va shunga mos ravishda uni idrok etishning umumiy kognitiv, hissiy va me'yoriy tamoyillarini "meros oladilar".

Atrofdagi voqelik haqidagi o'z g'oyalarini maxsus belgilar tizimida o'rnatgan holda, inson shu bilan tilni jamiyatda an'anaviy (uzoqlik bilan qabul qilingan) va kontseptual yo'nalishning asosiy vositasiga aylantiradi. Binobarin, ma'lum bir til nafaqat ishora tizimi, balki ma'lum bir tilda ona tilida so'zlashuvchi shaxsning ijtimoiy rivojlanishini o'ziga xos tarzda muvofiqlashtiradigan vositadir.

So'zlar (yoki lingvistik belgilar) - bu atrofdagi voqelik haqidagi ma'lumotlarni aniqlash, saqlash va takrorlashda manba bolib xizmat qiladi. Har qanday lingvistik belgi shaxsning idrok etishi tufayli sub'ekt ma'lumotlarini tushunish harakati sifatida talqin etiladi, ya'ni so'z dunyo haqidagi ma'lumotni ma'lum bir tarzda izohlaydi. Ko'pincha bu ham baholash usuli, ham tegishli ma'lumotni oluvchiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadigan harakatdir.

Axborotni ishlab chiqarish, saqlash va uzatish bilan bog'liq jarayonlarning ikki tomonlama xususiyatini esga olish kerak. Bu jarayonlar, bir tomondan, faoliyati ularni belgilab beruvchi shaxsga bogliq bolsa, ikkinchi tomondan, ular malum darajada undan ozoddir, chunki ular jamiyatdan mustaqil ravishda shakllanadigan ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishi orqali hayotga tatbiq etiladi. Ularda bevosita ishtirok etuvchi va ularning ob'ektivligini amalga oshirishga qodir bo'lgan shaxsning ongi mavjuddir.

"Sof moddiy yoki moddiy" borliq va "til yoki og'zaki" bo'lish o'rtasidagi munosabatlar juda o'xshash tarzda rivojlanadi. "Haqiqat inikosidan chiqqandan song... lisoniy belgilar oz hayotini boshlaydi, oz qonunlarini yaratadi... va shartli ravishda erkin boladi...".

Shu munosabat bilan vositachi tushunchasining ta'rifi prinsipial ahamiyatga ega. Rossiya madaniy va tarixiy an'analarida vositachilik g'oyasi inson rivojlanishiga vositachilik qilish g'oyasi sifatida tushuniladi. Ushbu falsafiy kontseptsiyaning asosiy qoidalariga ko'ra, vositachilarning yaratuvchisi va tashuvchisi shaxsning o'zidir.

Mediatorlarning evristik funksiyasi shundan iboratki, ular nafaqat ma'naviy faoliyatning "vositalari", balki "jonli energiya akkumulyatorlari, energiya laxtalarining bir turidir".

Aynan rus falsafasida ramz "tasvirning bevositaligi va cheksiz polisemiyasini mantiqiy kuch va kontseptsianing zaruriy oqibatlarini bilan sintez qiluvchi mustaqil fikrlash turi" sifatida ta'riflangan. A.F.Losevning ta'kidlashicha, afsona - bu shaxsning harakatiga bevosita bog'langan fikrning mavjud bo'lish usuli sanaladi. Mif odamni jamoaga bog'laydi. Massa va afsona bir-biriga tegishli hodisalardir.

Mediatorlarning faol tabiati, ularning kuchli energiya xususiyatlari so'z, ramz va afsona ham ijodiy, ham ulkan buzg'unchi kuchga ega bo'lishi mumkinligini tushuntirish uchun xizmat qiladi.

Mediatorlar mavjudligining eng muhim sharti shundaki, odamlar ulardan foydalanishda erkin, ongli ravishda masuliyatli faoliyatga asoslanib, ularga faqat vositachi sifatida munosabatda bolishadi. Mediatorlar faqat vositachi bo'lishni to'xtatganda, ular o'zlarini yaratgan shaxs ustidan hokimiyatga ega bo'ladilar va ular vositachilik qilayotgan narsaga hech qachon befarq qolmaydi.

XULOSA

Axborot manbasi va saqlovchisi funksiyalarini bajaruvchi til ayni paytda to'plangan bilimlarni ifodalash usuli va yangisini shakllantirish uchun asosdir. Shuning uchun ham til yordamida, faol kognitiv va mehnat faoliyati jarayonida inson dunyoning axborot manzarasini tubdan o'zgartirishga muvaffaq bo'ldi.

Agar dunyoning axborot tasviri deganda ishora tizimlari, signallari va axborot aloqalarining ko'rinishlari yig'indisi tushunilsa, u holda tilni ijtimoiy axborot aloqalarining alohida turi sifatida ko'rish mumkin. Til tufayli dunyoning axborot tasviri jamiyatning keyingi rivojlanishiga hissa qo'shadigan narsa sifatida tanlangan, saqlanib qolgan va yaratilgan bo'lsa, o'tmishdagi tajribaga faol munosabat bilan bog'liq ijtimoiy ko'payish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. М; Л., 1934.
2. Luhmann N. Soziale Systeme. Frankfurt. M., 1985.
3. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. М., 2001.
4. Серебrenников Б.А., Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. — Москва: Наука, 1988. — С. 76
5. Лосев А.Ф. Знак. Символ. Миф. — М., 1982. — С. 102.
6. Лосев А.Ф. Философия имени. М., 1990.
7. Axatova Kumushxon Qurbonali Qizi, Nurmatova Munis Mashrabovna, & Xolmatova Muhayyo Abduhalim Qizi (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA

AKTUALLASHTIRUVCHI VOSITALAR. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 1 (12), 130-133.

8. Mashrabovna, N. M. (2022). MAIN TYPES OF LANGUAGE POLITENESS. PEDAGOGS jurnali, 20(2), 50-53.

9. Муротовна , Қ. М. ., & Машрабовна , Н. М. . (2022). Бадий Нутқ Ва Бадий Тасвир. Miasto Przyszłości, 28, 445–447.

10. Mashrabovna, N. M. (2022). NOVERBAL MULOQOTNI IFODALOVCHI VOSITALAR. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 10(11), 5-7.